

Patak Márta

ADOLF A NEVEM

Negyvenegyben születtem, apai nagyanyám ösztönzésére Adolfnak kereszteltek el, és én egy életen keresztül viselem a Führer nevét. Akkoriban ez még szintiszta sváb falu volt, később kerültek ide felvidékiek a kitelepített svábok helyére. Zsidó nem volt, a boltosékon kívül egy család sem lakott itt, őket meg még negyvennégyben elvitték. Cigányok mindig voltak, a szélső utcában laktak vályogházaikban, régen meg a falu másik végén időnként megjelentek a köszörüsök, akiktől féltünk, olyan vad ábrázatok volt.

Eleinte nem csúfoltak a nevemért az iskolában, mit mondjak, akkor sem volt könnyű az élet, két évvel a háború után örült mindenki, aki élt, ilyen apróságokkal még a megszeppent gyerekek sem törődtek, hogy kinek mi a neve. A háborút nagyon megszenvedtük, a falu határától két kilométerre egy teljes hónapon keresztül állt a front, menekülnünk kellett, emlékszem, a dunyhába vackoltam be magam, annyira fáztam, a kishúgommal együtt, aki akkor két és fél éves volt. Apám megjárta a frontot, valahol Máramarosszigetnél megsebesült, átlótték a kezét, akkor leszerelték. Közvetlenül a könyökhajlata fölött, csontot nem is ért a golyó, jól látszott a szabályos kerek forradás. Nem tudom, miért, de mostanában támadt az a sejtésem, hogy szándékosan lövette át valakivel, mert ilyen szabályos nyomot nemigen hagy ellenséges golyó. A menekülésünk idején még nem volt otthon, utána szerelték le.

Apai nagyanyám terelgetett bennünket, anyám csak sopánkodott, olyan vékony volt, mint a cérnaszál, erre is emlékszem, nagyanyám mindig mondta neki: Lányom, egyél, mert elfogysz, mint a gyertyaszál. Könnyen beszélt, nem is nagyon volt mit enni, még akkor sem, ha előtte éhezni sose éheztünk, apám mindig azt mondta, faluhelyen aki éhezik, annak úgy kell, mert akárhogy is, de a föld mindig terem valamit, még háború alatt is, annyit nem tudnak elvinni a katonák, hogy a gazdának ne maradjon pincében, padláson, szalmakazal töviben, bárhol, megette a fene, ha egy faluban éhezni kénytelen a nép.

Elég az hozzá, a nevemmel eleinte nem sokat törődtem, esetleg néha-néha megállapítottam, hogy kétértelmű mosolyra húzódik az ismeretlen emberek arca, amikor bemutatkozáskor meghallják, és bólintanak is egyet, sose tudtam, ez most a helyeslés vagy épp ellenkezőleg, a rosszallás kifejezése akar lenni náluk. Én sose vártam meg, hogy megjegyzést fűzzenek hozzá, szaladtam tovább, mert ki nem állhattam, ha idegenek előtt produkálnom kell magam.

Már felső tagozatos voltam, nem emlékszem pontosan, mikor kezdődött, de a tanárok háta mögött elkezdett csúfolni az igazgató úr fia. Otthon Adinak becéztek, ő meg következetesen Bandinak csúfolt. Rögtön tudta, hogy elevenemre tapintott, hiába mondtam neki, hogy én Adolf vagyok, nem Andor vagy András, de ő csak megállt előttem, csípőre tette a kezét, bólintott, és mindössze annyit mondott: Jól van, Bandi. És ettől nekem kinyílt a bicska a zsebemben.

A halastóra jártunk fürödni. Mi, fiúk, szerettük a vizet, az igazgató fia különösen. Éktelen rossz gyerek volt, és szinte vonzotta magához a bajt. A tetejében fellengzős, ki-ha-nem-én, beképzelt, felfújtt hólyag volt, mert ő az igazgató úr fia. Aztán ahogy rám tudott nézni, miközben alig érezhető gúnnyal mondta: Jól van, Bandi!, hozzá az a jelentőség-teljes, udvariasnak álcázott, ámde mégis pökhendi, kihívó mosoly, amely eleve magában hordozza a verekedés lehetőségét. Tudtuk mind a ketten, hogy mi nem passzolunk össze, de még váratott magára a nagy összecsapás, amely eldöntheti, hogy kettőnk közül melyikünknek kell meghunyászkodnia a másik előtt. Nem is értem, hogyan szorulhattott ekkora önfegyelem vagy diplomáciai érzék abba a két kiskamaszba, akik akkoriban lehettünk. Habár, ki tudja, talán megedzettek bennünket a háborús évek, hamar felnőttünk, hamar megértettük, hogy az érzelmeket ildomosabb álcázni, mert ha direkt kitérnek belőlünk, attól mi magunk is éppen úgy sérülünk, mint akit támadni készülénk.

Száz szónak is egy a vége, az igazgató úr fián kívül senki nem kötött bele a nevembe, otthon sem volt téma, hogy engem a mára már finoman fogalmazva is baljós emlékezetűvé lett Führerről neveztek el, egyáltalán, semmit nem beszéltek előttem a helyzetről, legalábbis nem emlékszem. Vacsorakor volt együtt a család, ebédnél is néha, amikor nem akadt munka a földeken, harangszóra előrejött mindenki a hostélból, annyi idejük mindig volt a szüleimnek, hogy megebédeljenek. Csak olyankor kellett utánuk messzebbre elvinni az ebédet, ha kint

dolgoztak a határban, aratáskor vagy vetéskor, mert onnan nem lett volna érdemes hazajönni. Telente nem volt más feladatunk, mint reggel időben fölkelni, segíteni az állatok mellett, este ugyanez, utána lefeküdni, és közben eltelt valahogy a nap. A többi évszakban a felnőttek látástól vakulásig dolgoztak, a gyerekek iskola előtt és után, leckeírás helyett is segítettek a mezőn, a hostélban, évszaktól, életkortól, családtól függően. Mert, teszem azt, az igazgatóéknak is volt hostéljuk, ahogyan mindenkinek a faluban, nem is akármekkora, jó nagy kukoricás, málnás, meg persze krumpli, kukoricát meg krumplit mindenki termelt a faluban a többi zöldségféle mellett, sőt állatot is tartottak, nem sokat, csak baromfit meg egy-két hízót, amit aztán levágtak, tudom, a nagyapám böllérkedett náluk, én meg jártam vele, lenyűgözve néztem, ahogy a fejfelé fölakasztott disznó hasát fölvégja a használat során egészen elvékonyodott pengéjű bontókéssel.

Nem tudom, milyen sora lehetett otthon az igazgató úr fiának, nagyon okos volt, azt mindenki tudta róla, de nem olyan formán, mint a városi okos gyerekek, akikkel később találkoztam az életben, akiknek fogalmuk se volt a világról, csak a könyveket bújták, de nem tudtak volna megkülönböztetni egy sáskát egy szöcskétől, vagy még ennél könnyebbet sem lehetett volna tőlük kérdezni. Nem, az igazgató úr fia maga volt az eleven ördög, akárcsak a többi falubeli gyerek, csak valahogy mégis más. Mindent azzal a kétkedő, gunyoros mosolyával nézett, ahogyan engem is, amikor rám köszönt, hogy Szia, Bandi!, nekem meg abban a pillanatban lüktetni kezdett a halántékom.

Azon a pénteki napon a halastónál találkoztunk. Egyedül mentem, nem tudom, miért, ott a halastónál sem volt rajta kívül senki más akkor, mintha a többi fiú tapintatból kerülte volna el azt a helyet, hogy leszámolhassak vele. Álomban sem gondoltam volna, hogy ütött a leszámolás órája, aztán amint észrevettem, gyorsan körülnéztem, megállapítottam, hogy nincs senki a környéken, és akkor azt mondtam magamban, most végre elintézem ezt a szemtelen alakot, akárkinek a fia is, tőlem a Herkópáteré is lehet, az sem érdekel. Szó nélkül nekimentem. Meg sem vártam, hogy tűnődve rám mosolyogjon, ahogyan szokott, és fölényes arckifejezéssel várja a hatást, hogy mit szólok majd megint a Bandira. Még a köszönését sem viszonztam, egyből nekiugrottam, letepertem, és azt mondtam neki, most kitapossom a beledet, te szarházi. Így, ezekkel a szavakkal. Nem sokáig maradt

alattam. Ügyes fiú volt, sokkal ügyesebb nálam, minden tornaszeren, talajon is, futballozni is jobban tudott nálam, bejárt a városi csapathoz, a falusi pálya nem is volt elég jó neki. Nem irigyeltük érte, elvégre az igazgató úr fia volt, a magafajtának ennyi járt, zokszó nélkül még ennél többet is lenyeltem volna neki talán, ha nem szólít következetesen Bandinak.

Kisiklott alólam, mint a kígyó, és még azzal a lendülettel a halastóba vetette magát. Meg sem kíséreltem, hogy utánaússzak, mert tudtam, hogy reménytelen vállalkozás lenne, úgysem érném utol. Dühömben akkorát csaptam ököllel a levegőbe, hogy könnyektől megrándult a kezem, mintha áramot vezettek volna benne végig, olyan érzés volt. Tehetetlen dühvel néztem az igazgató úr fia után, amint úszik a zsilip felé, és mérgeget még tovább fokozta a tudat, hogy most előttem produkálja magát, lám, ő milyen ügyes, én meg tajtékozva álltam ott a parton, és közben arra gondoltam, bárcsak fulladna bele, én bizony cseppet sem sajnálnám.

Nem vártam meg, hogy kijöjjön, egy idő után fogtam magam, sarkon fordultam, és ott hagytam, nem akartam megszerezni neki az örömet, hogy az utolsó pillanatban visszafordulhasson és a vízből kihajolva integessen felém, hogy szia Bandi, kapj el, ha tudsz. Nem is derült ki aztán soha, később sem, hogy előtte mi történt, én a mai napig senkinek nem árultam el, hogy én még láttam, amikor a zsilip felé úszott.

A gyerekek közül is tudta mindenki, hogy a zsilipet el kell kerülni. Nem volt nehéz, jól ki lehetett számítani, hogy mennyire lehet megközelíteni. A jó úszó is mindig csak annyira ment közel, amikor még vissza tudott fordulni, és közben megtapasztalhatta azt a semmihez sem fogható érzést, hogy a pillanat határán volt, amikor beszippanthatta volna az a zubogó örvény. Olyankor még viszonylag könnyen meg lehetett fordulni és egy-két erőteljesebb karcsapással kiüszni onnan. Még a legbátrabbak sem merészkedtek ennél közelebb. Nem is értem, mi történhetett az igazgató úr fiával. Egyet tudok, én nem vettem magamra a halálát, sem akkor, sem később, akárhogy történt is, az is az ő hibája volt, ami előtte történt, mert ha nem nevez folyton Bandinak, én nem verekszem össze vele. Azt hiszem, rajta kívül később sem csúfolt más, amiért Adolf a nevem.